

УДК 271.4 (477.8)"1706/1762" Й. Шумлянський: 929.52

Ігор СКОЧИЛЯС

(Львів)

**ЙОСИФ-ОНУФРІЙ ШУМЛЯНСЬКИЙ (ПЕРЕД 1706 р. – † 19.IV.1762),
УГОРНИЦЬКИЙ ІГУМЕН ТА УНІЙНИЙ ЄПИСКОП ПЕРЕМИШЛЬСЬКИЙ**

*Походження, родинне
середовище та початок духовного служіння*

Онуфрій (світське ім'я – Йосиф) походив з відомого у Галицькій землі руського шляхетського роду Шумлянських гербу Корчак¹. Народився не раніше 1706 р. у с. Великі Шумляни² в сім'ї Павла Шумлянського (†1730), мечника жидачівського (у 1702–1728 рр.³), та Маріанни Димидецької (р. н. невід.; † перед 1721 р.), яка, правдоподібно, сповідувала латинський обряд (похована в Тисменицькому конвенті оо. домініканців⁴). Батько майбутнього перемишльського єпископа – Павло, володів у Руському воєводстві декількома дідичними маєтками (Боків, Джурків, Лядське) та вирізнявся широтою релігійних поглядів. У 1715 р. він підтвердив монастиреві в Товмачику право на духовні посілості, надані його предками, а 1721 р. заповів 10000 польських золотих для православних, римокатолицьких та унійних святинь⁵. Два рідні дядьки Павла служили єпископами Східної Церкви в Речі Посполитій – Йосиф львівським (1668–1708), а Атанасій – луцьким (1687–1694). Йосиф-Онуфрій Шумлянський мав трьох братів – Андрія “*religii ruskiey*” (†1750/1751)⁶, Івана (†1756)⁷ і Дмитра (Дизму), які обіймали різні державні уряди середньої ланки королівської адміністрації, переважно в Галицькій землі⁸.

Про дитинство, початкову освіту та теологічні студії Йосифа-Онуфрія нічого не відомо. Припускаємо, що він, як і попередні перемишльські єпископи, не здобув систематичних богословських знань⁹. У молодому віці перебував на військовій службі та отримав чин полковника королівської хоругви. Згодом Шумлянський зробив вибір на користь духовного життя¹⁰, вступивши до одного з василіанських монастирів на території Львівської єпархії. Тут він прийняв чернечі обіти під іменем Онуфрія¹¹ та (здогадно у першій половині 1730-х рр.) був рукоположений на еромонаха. Перед 1739 р.¹² Шумлянського обрано ігуменом невеликої Угорницької обителі Св. Михаїла Архангела поблизу Коломиї (у 1749 р. тут проживало всього троє іноків¹³). Його номінація настоятелем саме цього монастиря пояснюється насамперед тісними зв'язками шляхтичів Шумлянських з Угорниками та іншими чернечими осередками на Прикарпатті, що колись підлягали Скиту Манявському. Зокрема, в “Поминальнику Служби Божої” сусіднього с. Баб'янка (1784) серед інших ктиторів монастиря також фігурує Павло Шумлянський¹⁴, який у 1715 і 1721 р. заповів різні суми для потреб Угорницької обителі, а також підтвердив їй земельні надання попередніх фундаторів. Уже будучи перемишльським єпископом, кир Онуфрій продовжував опікуватися руськими храмами в дідичних маєтках своєї родини. Зокрема, 16 лютого 1748 р. від апробував ерекційні права Успенської церкви в Товмачику на бенедикції й, наданий колись місцевому монастиреві, що був заснований одним з представників роду Шумлянських¹⁵.

Єпископська хіротонія

Завдяки своїм особистим здібностям та родинним пов'язанням, Онуфрій (Шумлянський) потрапив у поле зору київського митрополита і львівського владика Атанасія (Шептицького, 1715–1746), який почав опікуватися молодим василіанином. 2 липня 1737 р. Шептицький уперше звернувся до апостольського нунція у Варшаві Камілло Мерліно (1728–1738) з пропозицією встановити уряд коад'ютора у Перемишльській єпархії, маючи на увазі кандидатуру ігумена Онуфрія. Необхідність такого кроку митрополит аргументував тим, що місцевий ординарій Єронім (Устрицький, 1715–1746) був уже похилого віку й не міг ефективно управляти обширною єпархією. Водночас Шептицький написав у цій справі листа до Устицького та сподівався отримати підтримку шляхти на Іродненському генеральному сеймі¹⁶. Проте Римська курія неохоче вітала практику збільшення кількості титулярних єпископів при конкатедрах, що, на думку кардиналів, підривало інтегральну єдність руських владицтв. Фактично не отримавши офіційної згоди Папського престолу (“*deputare Coadiutore alli Vescovi, senza ottenerne il Beneplacito da questa Santa Sede*”)¹⁷, Атанасій (Шептицький)¹⁸

за підтримки Варшавського королівського двору все ж наполіг на тому, аби Єронім (Устрицький) погодився обрати єромонаха Онуфрія (“R[everendis]s[i]mo Patre Onuphrio Szumlanski, superiore Uhernicensi”)¹⁹ єпископом-помічником.

Невдовзі після Львівської генеральної капітули в серпні 1739 р., Шумлянському було надано титул владика самбірського (“il titolo di Vescovo di Samboria”²⁰) з правом наступництва (“cum future successione”) й річним утриманням у 4000 польських золотих, однак із застереженням, що він не має права висвячувати новоереїв та призначати їх на церковні бенефіції²¹ (7 серпня 1743 р. Устрицький підтвердив призначення кир Онуфрія своїм помічником²²). 10 листопада 1740 р. король Август III офіційно номінував Шумлянського коадьютором перемишльського єпископа, але владика Онуфрій отримав хіротонію аж через чотири роки. З огляду на стан здоров'я Єроніма (Устрицького), “neprestannymu trudamy ko tymze starostyiu, y lit tiahotoiu zelo obremenennyi”, та його бажання “yzbraty y sotworyty sebi spospisznyka, y spodwyznyka w trudich swoich epyskopskych”²³, Шумлянський 21 листопада 1744 р. у Супрасльському монастирі публічно склав католицьке Ісповідання віри та присягу вірності папі римському й київському унійному митрополитові²⁴. Того ж дня Атанасій (Шептицький), у співслужінні з пинським владикою Юрієм (Булгаком, 1730–1769) і луцьким латинським єпископом-суфраганом Єронімом Шептицьким (1739–1759), рукоположив Онуфрія (Шумлянського) титулярним єпископом самбірським з правом наступництва (“epyskopom Bohospasaiemaho hrada Sambora, epyskopstwu Peremyskomu podrucznaho so wasprietatyiem y samaho po litech mnohych prestoła epyskopstw Peremyskaho y Sanockaho”²⁵). Після смерті 12 жовтня 1746 р. Єроніма (Устрицького) владика Онуфрій обійняв катедру Св. Йоана Хрестителя як його канонічний наступник.

Пастирська діяльність і реформаційні ініціативи у Перемишльському владичстві

Перемишльська єпархія була однією з найбагатших у Київській митрополії. За далеко неповними підрахунками, зі столових маєтків катедри Св. Йоана Хрестителя Шумлянський щороку отримував близько 10000 польських золотих доходу з духовних дібр, від Самбірської катедри (сс. Бусовисько і Страшевичі) – майже 9000 польських золотих, а від парафіяльного клиру – 16000 польських золотих катедратика²⁶. Тому на початку свого пастирства Онуфрій (Шумлянський) змушений був провадити затяжні судові процеси з племінником померлого архиєрея, перемишльським століником Васи́лем Устрицьким, який не погоджувався з вибором Шумлянського на єпископа і тривалий час не допускав його до столових маєтків. І тільки втручання Римської курії та підтримка короля вирішили конфлікт на користь владики²⁷. Зі середини 1750-х рр. кир Онуфрій був також втягнутий у багаторічне протистояння з шляхтичами Конопацькими, ченцями кармелітами в Гусакові та францисканцями-реформатами²⁸. Іншим джерелом напруження був конфлікт з краківським каштеляном і перемишльським старостою Станіславом Понятовським, майбутнім королем Речі Посполитої (1764–1795), який намагався (щоправда, безуспішно) приєднати до своїх володінь єпископський маєток Вільче у Перемишлі²⁹.

Аби розширити свої пастирсько-адміністративні прерогативи, Онуфрій (Шумлянський) у 1747 р. звернувся до папи римського з прохання надати п'ятирічні факультативи (повноваження)³⁰. Для модернізації організаційної структури Перемишльської єпархії Шумлянський розпочав реформу системи церковного управління, розпочату ще його попередником³¹. З цією метою владика пастирським посланням від 27 вересня 1747 р. усунув від вищих духовних урядів монахів Василіанського чину, які контролювали найбагатші та найвпливовіші бенефіції, замість них номінувавши представників білого духовенства³². Того ж року від імені світського клиру Львівської та Перемишльської єпископій папі римському Венедиктові XIV було надіслано два меморіали-супліки, в яких акцентувалося на відсутності у Київській митрополії церковних бенефіцій для священників та на “узурпації” василіанами головних єпархіальних урядів³³.

Інновації Онуфрія (Шумлянського) зіткнулися з рішучим опором оо. василіан. Зокрема, вони протестували проти передачі собору Св. Йоана Хрестителя священникам-крилошанам, а також фактичного переходу столового маєтку Самбірської катедри – с. Страшевичі з церквою Св. Спаса, в руки перемишльського єпископа. Шумлянському після чергового конфлікту з ченцями у Страшевичах, навіть довелося рятуватися втечею до Перемишля. Після докладного з'ясування справи, 1 липня 1748 р. і 10 вересня 1750 р. Конгрегація поширення віри уневажила королівську фундацію с. Страшевичі для ченців монастиря Св. Спаса, які повинні сплачувати річну пенсію перемишльському владичі³⁴. Врешті-решт, рішенням Римської Апостольської столиці маєток залишився у володінні владики Онуфрія,

натомість василіани отримали частину земельних угідь у Страшевичах³⁵. У січні 1753 р. справу конфлікту Шумлянського з монахами було представлено особисто папі римському Венедиктові XIV (1740–1758), який вирішив зберегти столовий маєток Страшевичі за перемишльськими єпископами. Натомість Онуфрій (Шумлянський) зобов'язувався утримувати вісім ченців при монастирській церкві Св. Спаса, а також 26 червня 1752 р. уступив с. Бусовисько ченцям, що підтвердив своїм рішенням король Август III³⁶. Послідовно реалізуючи політику з обмеження впливу Василіанського чину в Унійній Церкві, Шумлянський у числі інших руських єпископів 5 березня 1755 р. звернувся до Святішого Отця з петицією щодо обмеження прерогатив архимандритів³⁷.

З-поміж інституційних заходів Онуфрія (Шумлянського), спрямованих на внутрішню консолідацію Перемишльської єпархії, на особливу увагу заслуговують собори (конгрегації) духовенства та генеральні й деканські візитації. Один з таких єпархіальних соборів Шумлянський скликав 14 травня 1756 р. у владичій резиденції Валява. Участь у зібранні взяли вищі урядники єпархії (авдитор і генеральний суддя, генеральний офіціал, настоятель катедрального собору) та понад двадцять намісників³⁸. За неповними підрахунками, під час архиерейського служіння кир Онуфрія було проведено чотири генеральні візитації (у 1747, 1754, 1757–1758, 1760–1761 рр.), що охопили сотні парафіяльних церков у майже половині намісництв (деканатів) Перемишльської єпархії³⁹. Одна з найбільших ревізій відбулася у 1760–1761 рр., яку провадив офіціал Теодор Краснопольський⁴⁰.

Іншим напрямком діяльності Шумлянського були заходи з модернізації духовенства. Вони передбачали підвищення рівня богословської освіти клиру, належне матеріальне забезпечення душпастирів, врегулювання стосунків з парафіянами та врахування особливостей киево-християнського етосу священничого стану. Навесні 1747 р. Шумлянський звернувся до Римської курії з проханням про диспензи від бігамії для 24 духовних отців своєї єпархії⁴¹. У разі позитивного рішення, такі парохі уникали звинувачень у бігамії й могли легітимно претендувати на бенедикції в Перемишльському владичстві й отримання презент у своїх коляторів. Онуфрій (Шумлянський) поступово впроваджував практику обсадження кращих парафій випускниками папських колегій та вищих світських навчальних закладів Речі Посполитої⁴². У вересні 1753 р. Конгрегація поширення віри підтвердила можливість навчання унійної молоді з Перемишльської єпархії у Львівській та реорганізованій Віленській папських колегіях⁴³. З метою соціального дисциплінування клиру й мирян на парафіальному рівні, владика Онуфрій у травні 1752 р. видав розпорядження про новий порядок врегулювання системи оплат за відправу богослужень, уділення Св. Тайн та інших церковних треб⁴⁴.

Онуфрій (Шумлянський) цілеспрямовано підтримував братський рух на території Перемишльської єпархії. Політика Шумлянського, як і його попередника Єроніма (Устрицького), полягала в максимальній уніфікації правових, організаційних, матеріальних та обрядових засад діяльності конфратерній, у т. ч. шляхом централізованого затвердження однакових статутів. У дискурсі тогочасної унійної конфесіоналізації та відповідно до ухвал Замойського провінційного собору 1720 р., владика Онуфрій намагався підпорядкувати братчиків місцевим священникам, впровадити в їхнє середовище нову руську католицьку традицію (зокрема через практику папських ювілеїв і відпустів) та скріпити мирянську дисципліну. За підрахунками Беати Лоренс⁴⁵, упродовж 1741–1788 р. у Перемишльській єпархії було засновано 125 нових церковних братств (125% зросту), причому три чверті з них постали у сільських парафіях. Зокрема, Шумлянський апробував заснування двох конфратерній при Успенському храмі в с. Бортятин (Bortiatyn, 1749), підтримав діяльність об'єднань мирян у Хотинці (Chotyńcu, кінець 40-х рр. XVIII ст.), Перемишлі (1749), Ришкській Волі (Ryszkowej Woli, 1755), Черниляві (Czernilawie, 1755) і Тилічу (1759), а також затвердив статuti братств у Дрогобичі (1746–1753), Поздзячі (Poździaczu, 1746, 1751–1752), Комарному (1750–і), Запалові (Zapałowie, 1757), Підлубах (Podlubach, 1757), Пелкинях (Pełkiniach, 1759) та Ярославі (1759)⁴⁶.

Боротьба за збереження ідентичності українців Перемищани. Культурні-освітні ініціативи

У своїй єпархії та на загальноцерковному рівні Онуфрій (Шумлянський) дотримувався політики збереження східнохристиянської ідентичності русинів-католиків і наполягав на особливому статусі в Київській митрополії новонавернених до “нової унії” наприкінці XVII – на початку XVIII ст. владичств. Задля реалізації цієї політики, він тісно співпрацював і координував свою діяльність з львівським єпископом Левом (Шептицьким, 1748–1779). Зокрема, обидва пастирі на початку 1750-х рр. намагалися не допустити до коад'юторства Київською митрополією холмського владика Пилипа Феліціана (Володковича, 1730–1758). Вони звинувачували Володковича в латинізації сло-

в'янсько-візантійського обряду й зокрема запровадженні римо-католицьких літургійних практик у богослуженнях, що, на їхню думку, було “згубою” для Унійної Церкви та спричинило “неспокій в єпархії”⁴⁷.

Тому, за часткової підтримки Апостольського престолу, Онуфрій (Шумлянський) намагався опонувати релігійним конверсіям його вірних і духовенства, що у середині XVIII ст. набрали особливо загрозливих масштабів. У 1751 р. Шумлянський скаржився Варшавській нунціатурі на оо. єзуїтів в Ярославі, які тривалий час практикували прозелітизм серед місцевих русинів⁴⁸. За даними реляції 1761 р., під час пастирських візитацій римо-католицький єпископ Перемишля Вацлав-Єронім Сераковський (1742–1760) особисто заохочував своїх священників не перешкоджати переходам уніатів на латинство⁴⁹. На початку липня 1751 р. львівський і перемишльський владика написали листа папі Венедикту XIV (1740–1758) з проханням повернути до руської віри тих, що перейшли на латинський обряд. На це звернення римський понтифік відповів, що він підтримує збереження “грецького обряду” серед русинів апробувавши бреве Урбана VIII з 1624 р. про заборону конверсій, впровадження якого утруднене з огляду на відсутність відповідного рішення короля Речі Посполитої, до якого папа обіцяв написати відповідного листа⁵⁰.

Між тим у надісланій учасниками Віленської конференції унійного єпископату 1753 р. обширній реляції до Риму про конверсії русинів спеціальна увага зверталася на загрозливу ситуацію в Перемишльському владичстві, де переходи на латинство траплялися чи не найчастіше⁵¹. Водночас Шумлянський не наважився приєднатися до заяви митрополита Гребницького та володимирського і луцького єпископів про негайну заборону конверсій русинів. У січні 1760 р. Конгрегація поширення віри представила Святішому Отцю чергову скаргу перемишльського владика на кармелітів босих і францисканців-реформатів з Перемишльського конвенту, які свідомо перетягували католиків східного обряду на латинство. Зокрема, у грудні 1759 р. “руську віру” покинули три студенти “Перемишльських шкіл”, вступивши до новіціату Перемишльського конвенту. До того самого новіціату оо. кармеліти прийняли ще двох юнаків “грецького обряду” – Дмитрія Бандровського і Дмитрія Германовича, й вони перейшли на латинство. Як з'ясувалося, троє спудеїв-русинів були синами священників Перемишльської єпархії й отримали освіту завдяки підтримці владичого двору, тому їхня конверсія спричинила обурення серед місцевих русинів-уніатів⁵².

Водночас, незважаючи на загострення взаємин з римо-католиками, Онуфрій (Шумлянський), намагався підтримувати добрі стосунки з місцевим римо-католицьким духовенством і шляхтою, будучи глибоко інтегрованим у сарматську шляхетську культуру Речі Посполитої. Збереглися свідчення про участь владика у спільних богослуженнях та інших публічних урочистостях уніатів і латинників. Представники Товариства Ісуса традиційно запрошували Шумлянського на вшанування св. Станіслава Костки в єзуїтському костелі Перемишля⁵³. Під час одного з таких візитів два унійні священники – Ілля Іляшевич і Григорій Підляшецький, виголосили польською мовою барокову проповідь “*Sędziwość w Młodości u cudowny postępek w snotach S. Stanisława Kostki*”, опубліковану 1761 р. разом з латиномовною присвятою владичі Онуфрію⁵⁴.

Тогочасні джерела фрагментарно розкривають культурно-освітню діяльність Онуфрія (Шумлянського). Зокрема, він відновив дерев'яну дзвіницю при владичій резиденції в Перемишлі, а також записав катедральній церкві Св. Йоана Хрестителя 1000 червоних польських золотих на її утримання, з умовою відправи щодня однієї Служби Божої на престолі Пресвятої Богородиці в його наміренні⁵⁵. Значно більше відомо лише про невдалі спроби Шумлянського відкрити єпархіальну семінарію, підтримку “капели” при катедральному храмі в Самборі (згадка 1747 р.⁵⁶) й заходи навколо побудови нового собору в Перемишлі. Зокрема, Валявський собор 1756 р. започаткував грошову збірку (колекту) на фундацію духовної семінарії. Передбачалося, що зібрана впродовж трьох років сума забезпечить утримання двох неодружених священників – професорів морального й пастирського богослов'я, які навчатимуть при Перемишльській кафедрі кандидатів до священства⁵⁷. Упродовж 1756–1762 рр. парафіяльний клир склав на семінарію понад 11400 золотих⁵⁸, однак навчальний заклад з різних причин за єпископства Шумлянського так і не був відкритий. Натомість зібрану суму його наступник – Атанасій (Шептицький), використав на будову нової Перемишльської катедрі.

*Дворічна адміністрація у Львівській єпархії
та участь у загальноцерковних ініціативах Київської митрополії*

Після смерті в середині грудня 1746 р. Атанасія (Шептицького) владика Онуфрій упродовж двох років адміністрував вакантним Святоюрським престолом у Львові (до початку серпня 1749 р.⁵⁹). Про здійснення Шумлянським пастирської юрисдикції на теренах Галицько-Львівської Русі й

Поділля свідчать, зокрема, записи у двох “Книгах ласк” Львівської генеральної консисторії за 1747–1748 рр.⁶⁰ Зокрема, перемишльський єпископ, реалізуючи заповіт митрополита Шептицького, з його грошового спадку відновив будову нової катедри Св. Юра, заклавши “фабрику”⁶¹, хоча частина духовенства Львівської єпархії й виступала за фундацію духовної семінарії на коштів померлого митрополита⁶². Негативним для Львівського владництва моментом адміністрації Шумлянського була його добровільна згода на повернення київському митрополитові Брацлавського крилосу-офіціалату, що призвело до втрати Львівською єпархією майже півтисячі унійних парафій на Правобережній Україні⁶³. Серед інших пастирських ініціатив Шумлянського як адміністратора можна виокремити проведення наприкінці квітня 1748 р. у Рогатині помісного собору для духовенства Львівського крилосу-офіціалату⁶⁴.

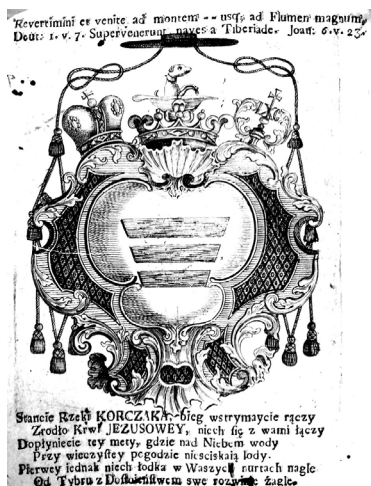
Онуфрій (Шумлянський) приймав діяльну участь у внутрішньому житті Київської митрополії на єрархічному рівні, зокрема будучи особисто присутнім на конференціях (з’їздах) унійного єпископату. 8 червня 1747 р. разом з іншими чотирма владиками та протоархимандритом Василянського чину, Шумлянський обирає у Новгородку нового предстоятеля Руської Церкви Флоріана (Гребницького, 1748–1762), підписавши акт елекції⁶⁵. У середині лютого 1753 р. владика Онуфрій взяв участь у нараді унійного єпископату у Вільні, на якій було укладено меморандум до папи римського й Конгрегації поширення віри про захист “руського обряду”⁶⁶. У листопаді 1757 р. та березні 1758 р. Шумлянський у числі інших представників вищого духовенства Київської митрополії уклав реляції до Римської курії, що представляла актуальні проблеми Унійної Церкви в Речі Посполитій⁶⁷.

На початку серпня 1761 р. Онуфрій (Шумлянський) прибув на скликаний Гребницьким з’їзд (конференцію) унійних єпископів у Новгородку, де було ухвалено рішення про запровадження податку *subsidium charitativum* на суму 127000 польських флоренів (з яких 7200 золотих мав сплатити перемишльський владика). Ці кошти призначалися для державних потреб Речі Посполитої й грошового дару королеві Августу III як за опіку над руським католицизмом. Тоді ж конференція вирішила відправити до Вічного міста аудитора Перемишльської консисторії Андрея Якубинського з проханням до папи про заступництво за “руське віросповідання”⁶⁸. Восанне Онуфрій (Шумлянський) виступив зі спільною заявою унійного єпископату 5 квітня 1762 р., коли шість владик і вісім настоятелів найвпливовіших василіанських монастирів задекларували Конгрегації поширення віри відданість “русинів греко-руського обряду” Римській Церкві (“*de fortitudine catholicorum ritus graeco ruteni*”)⁶⁹.

Писемна спадщина, опінія сучасників та “світ речей” владика Онуфрія

На вимогу київського митрополита, Онуфрій (Шумлянський) 23 серпня 1761 р. уклав обширну реляцію про стан Перемишльського владництва та була представлена учасникам Новгородоцького з’їзду унійних владик і надіслана як звіт Римській курії⁷⁰. Згідно з цим описом, єпархія тоді складалася з трьох частин – Перемишльського, Самбірського і Сяноцького крилосів-офіціалатів. В адміністративних центрах кожного з округів знаходиться конкатедри, що управлялися єпархіальним крилосом-капітулою. Окрім головного собору Св. Йоана Хрестителя, в Перемишлі також діяли сім крилошанських церков⁷¹. Під юрисдикцією владика Йосифа тоді перебувало близько 1200 парафіяльних церков, священники яких утримувалися переважно завдяки милостині і пожертвам мирян⁷². Окрім того, матеріали василіанських капітул 1747–1748 рр. засвідчують існування на теренах Перемишльської єпархії 13-ти монастирів, що входили до складу Руської (Коронної) провінції чину⁷³. Звіт Шумлянського опирався на результати останньої генеральної візитації та містив унікальні відомості про історію, еклезіальну пам’ять та культурну традицію регіону. Зокрема, документ наводить вартісні дані з історії Самбірської катедри Преображення Господнього, Лаврівського монастиря та “княжих сіл” Страшевичі⁷⁴. У реляції були використані фальсифікати грамот князя Лева Даниловича 1292 р., дипломи польських королів XV–XVII ст. та низка інших актових і наративних джерел, що підтверджували правовий і матеріальний статус місцевих церковних інституцій, храмів, монастирів і духовенства.

Онуфрію (Шумлянському) присвячено сім прижиттєвих панегіричних творів – стемм (віршованих епіграм на герб), передмов (префацій) і присвят⁷⁵. З нагоди канонізації святого Римської Церкви Яна (Йоана) Періса, у 1746 р. побачив світ твір перемишльського катедрального каноніка Юзефа-Ігнація Коценського “*Zrzodło obfite wszystkich świętych*” з присвятою владичі Онуфрію. Через два роки проповідник і канонік Львівського архикатедрального костелу о. Стефан Мікульський видав працю “*Konkluzya gdy z Maryi sama niewinność Jezus rodzi się*” (Львів, 1748), де фігурує вступ-присвята Шумлянському.

1

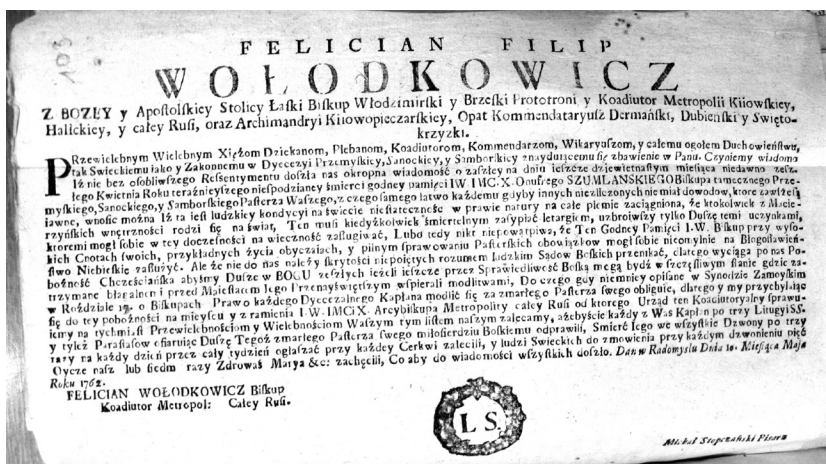
2

3

4

5

1. Герб Онуфрія Шумлянського
(з панегірика Доната Попелевича «Traiedya nieukoionych peena žalów». Львів, 1761).
2. Антимінс перемишльського єпископа Онуфрія Шумлянського, 1747 р. (зі збірки графіки НМЛ).
3. Портрет владики Онуфрія (Шумлянського) (копія 1930-х рр. зі збірки живопису НМЛ).
4. Титульна сторінка панегірика, присвяченого Онуфрію (Шумлянському). Львів, 1761.
5. Пастырське послання київського митрополита Феліціана (Володковича)
про смерть владики Онуфрія (Шумлянського). Радомишль, 1762.

Після успішного захисту дисертації з богослов'я в Перемишльській єзуїтській колегії, два її випускники – Данило Затварницький та Іван Паславський, опублікували текст своєї наукової праці “Theses Theologicae sub Auspiciis Onuphrii de Szumlany Szumlański” (Перемишль, 1756), що була дедикована їхньому покровителеві й меценату – Онуфрію (Шумлянському). Анонімний геральдичний вірш “На гербъ Ясновельможныхъ Шумлянскихъ” з префацією єпископові поміщено в літургійній книзі Службник (Львів, 1759). Інший гербовий вірш анонімого автора, присвячений родові Шумлянських, виявлено в Богословії нравоучительному (Львів, 1760). Ще одна префація Онуфрію (Шумлянському), опублікована у 1761 р. ігуменом василіанського монастиря Св. Спаса Донатом (Попилевичем), міститься в обширному трактаті про Страсті Христові “Traiedya nieukoioionych pełna zalow”⁷⁶.

Помер Онуфрій (Шумлянський) 19 квітня 1762 р. внаслідок “niespodzianey śmierci godney pamięci” в єпископській резиденції у Валяві, про що духовенство Перемишльської єпархії повідомив пастирським посланням (Радомишль, 10 травня 1762 р.⁷⁷) коад'ютор Київської митрополії Феліціан (Володкович). За іншими ж даними, кир Онуфрій упокоївся в Бозі 20 квітня 1762 р. (а за інформацією часопису “Kurjer Warszawski” (nr 41), – 30 квітня 1762 р.⁷⁸) та був похований у крипті собору Св. Йоана Хрестителя в Перемишлі. Після смерті єрарха було укладено інвентар його рухомого і нерухомого майна (1762 р.⁷⁹), що проливає світло на його щоденне життя, побут й особисті уподобання. Своім служінням на Перемишльському владичому престолі Шумлянський значною мірою справдив очікування унійного єпископату, артикульовані під час його хиротонії у 1744 р.: “Dom y diła twoia da budut zercało, naczertanyie, y obraz wsim, iako da raduietsia o tebi Cerkow twoia, y swiatytelstwo twoie o Cerkwy swoiey pochwałytysia pred Bohom, anheły y czelowiky”⁸⁰. Сучасники високо оцінювали його як людину й пастиря: “Ten godney pamięci JW. biskup przy wysokich cnotach swoich, przykładnych życia obyczajach, y pilnym sprawowaniu pasterskich obowiązków mógł sobie nieomylnie na błogosławieństwo Niebieskie zasłużyć”⁸¹. У панегіричному стилі висловлювався про владика Онуфрія як “świętobliwego, przykładnego, y znakomitemi dostojenstwem jego przyzwoitemi cnotami jaśniejącego pasterza”⁸² також львівський єпископ Лев (Шептицький), який 26 червня 1762 р. перейняв у тимчасову адміністрацію вакантний Перемишльський престол.

Численні актові й епістолярні джерела, пов'язані з архиєрейським служінням Онуфрія (Шумлянського) – пастирські листи, декрети і розпорядження владики тощо, відклалися в “Архіві історії унії” (ЦДІА України у Львові, документи 1752–1762 рр.⁸³), у Відділі рукописів та стародруків Національного музею ім. Андрея Шептицького у Львові (Acta Gratiosa Львівської генеральної консисторії за 1747–1748 рр.⁸⁴), а також у Державному архіві в Перемишлі (протоколи засідань і декрети Перемишльської генеральної консисторії, духовного суду й владичого двору за 1740–1762 рр.⁸⁵). Шумлянський використовував два типи єпископського герба із символами приватного гербу “Корчак”, що використовувався на його печатках, портретах, у богослужбових книгах (Службник львівського видання 1759 р.), а також в окремих панегіричних творах (їхніми авторами є гравери Іван Филипович і Григорій Вишловський)⁸⁶.

В архіві Перемишльсько-Варшавської архиєпархії у Перемишлі зберігається мальований на полотні прижиттєвий портрет владики Онуфрія з бароковим написом-епітафією⁸⁷, виконаний приблизно у 1776–1778 рр. художником, греко-католицьким священником з Перекопаного о. Миколаєм Терейнським⁸⁸. Копію портрету Шумлянського, виконану з невідомого оригіналу художником Дмитром Якимовичем (1930–1933) для Львівської духовної семінарії Святого Духа, виявлено в колекції живопису Національного музею у Львові⁸⁹. У музейній збірці Перемишльсько-Варшавської греко-католицької архиєпархії зафіксовано 37 антими́нсів Онуфрія (Шумлянського) одного іконографічного зразка (мідьорит)⁹⁰. Ще два антими́нси владики Онуфрія з іконографічним сюжетом західноєвропейського типу “Покладення до гробу” авторства львівського гравера Івана Филиповича опинилися у Відділі графіки Національного музею у Львові та Мистецькому відділі Музею Українського католицького університету ім. Климентія Папи у Римі⁹¹. До початку Другої світової війни у ризниці катедрального собору Св. Йоана Хрестителя зберігалися високої мистецької вартості чотири омофори Шумлянського, один з яких був датований 1655 роком⁹².

Примітки:

¹ Загальні біографічні дані про Йосифа-Онуфрія Шумлянського, що часто рясніють фактографічними неточностями, можна знайти у: Блажейовський Д. Ієрархія Київської Церкви (861–1996). – Львів, 1996. – С. 274; Шематизмъ всего клира греко-кат. епархій соединенныхъ перемыскою, самбѣрскою и сяноцкою на рѣкъ вѣдъ рожд. Хр. 1906. – Перемишль, 1905. – С. XXX–XXXI; Biskupi Przemyscy (Ostatnie Stebelskiego prace z autografu wydał, wstępem i przypisami objasnił Dr. W. Seredyński) // Scriptorum Rerum Polonicarum. – Cracoviae, 1878. –

Vol. 4. – P. 325; Biskupi Przemyscy i Samborscy // Biblioteka Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. – Rękopisy. – № 1242. – K. 16; *B[artoszewicz] Jul.* Onuphrius Szumlański // *Catalogus alphabeticus Patrum et Fratrum Ordinis Sancti Basilii Magni in Provincia tituli Protectionis Beatissimae Virginis Mariae Professorum* (Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України, Відділ рукописів (далі – ЛННБ). – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. МВ-436. – Арк. 52 зв.; *B[artoszewicz] Jul.* Szumlański (Onufry), biskup unicki przemyski // *Encyklopedia Powszechna*. – T. 24. – Warszawa, 1867. – S. 786–787; *Nabywaniec S.* Unicy biskupi przemyscy w latach 1610–1991. – Rzeszów, 1995. – S. 40–43; *Niesiecki K.* Herbarz Polski. – Lipsk, 1841. – T. 8. – S. 633; 1844. – T. 10. – S. 430; *Schematismus universi venerabilis cleri ruthenorum catholicorum dioeceseos Premisliensis, Samboriensis et Sanocensis pro Anno Domini 1905*. – Premislae, 1904. – S. 15; *Żychliński T.* Złota księga szlachty polskiej. – Poznań, 1879. – Rok 1. – S. 224; 1883. – Rok 5 (Tablice genealogiczne (Szumlańscy).

² У метричній книзі унійної парафії с. Великі Шумляни Завалівського намісництва, що розпочинається записами з 1706 р., акту про хрещення Йосифа-Онуфрія Шумлянського нами не виявлено (Національний музей у Львові, Відділ рукописів та стародруків (далі – НМЛ). – Ркк-2855).

³ *Urządnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka)*. Spisy / Oprac. *K. Przyboś*. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 1987. – S. 174.

⁴ У своєму тестаменті від 4 січня 1721 р. Павло Шумлянський заповідав богослуження за світлу пам'ять “Imci Pani Marianny Dymideckiey zmarley małzonki moiey”; опубл. у: *Целевич Ю.* Історія Скиту Манявського вразі з зборником грамот, листовь і деяких судовыхь документовь, дотичныхь того монастиря. – Львовь, 1887. – С. XXXIX. Батьком Маріанни був шляхтич Михайло Димидецький (згадується 1686 р.), власник с. Джуркова на Прикарпатті. У 1686 р. він підтвердив земельну фундацію для православного монастиря в Товмачику, надану його батьком, Станіславом Димидецьким (Там само. – С. XCVI–XCVII).

⁵ У заповіті 1721 р. Павло Шумлянський найбільше пожертв передбачив для православного Скиту Манявського (800 золотих), Святоюрської катедри та Успенської ставропігійної церкви у Львові (по 500 золотих), унійних обителів в Крехові (500 золотих), Лядському (500 золотих), Погоні (400 золотих), Товмачику (400 золотих) й Угорниках (400 золотих), домініканських монастирів у Галичі (1600 золотих), Коломії (500 золотих) і Тисмениці (1000 золотих), тринітарного конвенту та дому оо. езуїтів у Станіславові (по 500 золотих), францисканського монастиря у Галичі (200 золотих), а також для декількох руських парафіяльних церков і шпиталів (*Целевич Ю.* Історія Скиту Манявського... – С. XXXIX–XLI, XCVIII–XCIX).

⁶ Староста буцнівський, стольник коломийський у 1727–1746 рр., хорунжий галицький (1746). Згідно з хронікальними нотатками о. Григорія Гаванського, пароха с. Годів Поморянського намісництва, Андрій Шумлянський помер у березні 1751 р. у своєму маєтку Буцнів, урочисто похований у місцевій церкві, що була збудована й оздоблена на кошти покійного. У похороні взяв участь рідний брат Андрія – перемишльський владика Онуфрій (Шумлянський): *Петрушевич А. С.* Сводная галицко-русская летопись съ 1700 по 1772 годъ. – Львовь, 1887. – Ч. 1. – С. 187.

⁷ Чашник локомський, стольник теребовельський у 1733–1744 рр., хорунжий теребовельський у 1744–1750 рр., хорунжий галицький у 1750–1756 рр. Львівський єпископ Атанасій (Шептицький) 27 серпня 1731 р. дав дозвіл на побудову каплиці Св. Онуфрія Пустельника в с. Свистельники Завалівського намісництва, фундованої дідичем села, Іваном Шумлянським (НМЛ. – Ркл-83. – С. 125).

⁸ Мечник коломийський у 1760–1765 рр., стольник коломийський у 1765–1766 рр. (*Niesiecki K.* Herbarz polski. – T. 8. – S. 633; *Urządnicy województwa ruskiego...* – S. 38, 79–82, 102).

⁹ Принаймні в опублікованих Дмитром Блажейовським списках студентів з Київської митрополії, що навчалися в духовних навчальних закладах Римської Церкви, Йосиф-Онуфрій Шумлянський не фігурує; див.: *Blažejovskij D.* Byzantine Kyivan Rite Students in Pontifical Colleges, and in Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe (1576–1983). – Romae, 1984.

¹⁰ *Pelesz J.* Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart. – Wien, 1880. – Bd. 2. – S. 684–689; *Śliwa T.* Przemyska diecezja greckokatolicka w XVIII w. (do 1772 r.) // *Polska-Ukraina: 1000 lat sąsiedztwa*. – Przemyśl, 1996. – T. 3. – S. 82.

¹¹ *Добрянскій А.* Історія єпископовъ трехъ соединенныхъ епархій, Перемишльської, Самборської и Саноцької, отъ найдавнѣйшихъ временъ до 1794 г. – Львовь, 1893. – Ч. 3. – С. 20–21.

¹² ЛННБ. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. МВ-435. – Арк. 50.

¹³ *Litterae basilianorum in terris Ucrainae et Bielarussiae* / Ed. A. G. *Welykyj*. – Vol. 2: 1731–1760. – Romae, 1979. – P. 83 (док. № 282). У 1752 р. Угорницький монастир перенесено до с. Баб'янка, а в 1818 р. приєднано до Бучацької василіанського обителя): *Коссаць Е.* Короткій поглядъ на монастири и на монашество руске, отъ заведеня на Руси вѣры Христо-вои ажъ по нынѣшное время. (Шематизмъ провинціи Св. Василя Великого въ Галиціи). – Львовь, 1867. – С. 171.

¹⁴ Ці дані почерпнуто з історичного нарису про обитель місцевого краєзнавця, який виявив пом'яник у парафіяльному архіві с. Баб'янка: *Хавлюк М.* Угорницький монастир. – Коломия, 1996. – С. 23.

- ¹⁵ Целевич Ю. Історія Скиту Манявського... – С. С–СІ.
- ¹⁶ Epistolae metropolitaram kioviensium catholicorum: Leonis Kiška, Athanasii Szeptyckij, Floriani Hrebnyckij 1714–1762 / Ed. A. G. Welykyj. – Romae, 1959. – P. 197–198 (док. № 29).
- ¹⁷ Див. два протоколи засідань кардиналів Конгрегації поширення віри з листопада-грудня 1748 р., на яких розглядалася інформація варшавського нунція про ініціативи Атанасія (Шептицького) з номінації титулярних єпископів до Кам'янця на Поділлі та Самбора на Прикарпатті: Congregationes Particulares Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielorussiae erectantes / Ed. A. G. Welykyj, E. Kaminskyj. – Romae, 1957. – Vol. 2: 1729–1862. – P. 124 (док. № 89–90).
- ¹⁸ Див. міркування з цього приводу: Śliwa T. Przemyska diecezja greckokatolicka... – S. 84.
- ¹⁹ ЛННБ. – Ф. 3. – Оп. 1. – Спр. МВ-435. – Арк. 50.
- ²⁰ Congregationes Particulares... – Vol. 2. – P. 124 (док. № 89–90).
- ²¹ Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская лѣтопись... – С. 147–148.
- ²² Добрянскій А. Історія єпископовъ трехъ соединенныхъ епархій... – С. 27; Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская лѣтопись... – С. 151.
- ²³ НМЛ. – Ркл-74. – Арк. 37–37 зв.
- ²⁴ “Po uczynennom przed wsewydiaszczym okom Bożym, u naszym smyrenyiem Wiri Prawosławnoy Katolyczeskoj uspovedanny, u po vzdannom obiti powynowenyia u posłuszanyia Swiatomu Prestołu Apostolskomu u Swiatyyszomu Papi Rymському, takozde u naszym smyrenyiu” (НМЛ. – Ркл-74. – Арк. 37 зв.).
- ²⁵ НМЛ. – Ркл-83. – Арк. 37 зв.–38 зв. Святительську грамоту митрополита Атанасія (Шептицького) для самбірського титулярного владика 10 грудня 1740 р. було вписано до актових книг Львівської митрополичої консисторії: Там само. – Арк. 37–38 зв.
- ²⁶ Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская лѣтопись... – С. 174.
- ²⁷ Добрянскій А. Історія єпископовъ трехъ соединенныхъ епархій... – С. 21, 26–28; Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская лѣтопись... – С. 175, 178–179, 202, 239.
- ²⁸ Acta S. C. de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielorussiae spectantia / Ed. A. G. Welykyj. – Romae, 1955. – Vol. 4: 1740–1769. – P. 143–144 (док. № 1272).
- ²⁹ Litterae S. Congregationis de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarussiae spectantes / Ed. A. G. Welykyj. – Romae, 1957. – Vol. 4: 1730–1758. – P. 309–310 (док. № 1939); Supplicationes Ecclesiae Unitae Ucrainae et Bielorussiae / Ed. A. G. Welykyj. – Vol. 3: 1741–1769. – Romae, 1965. – P. 129 (док. № 1004).
- ³⁰ Supplicationes Ecclesiae Unitae... – Vol. 3. – Romae, 1965. – P. 53 (док. № 937).
- ³¹ Acta S. C. de Propaganda Fide... – Vol. 4. – P. 52 (док. № 1193).
- ³² “Золота книга” Львівської епархії // НМЛ. – Ркл-142. – С. 89–91.
- ³³ Copia memorialis a clero ad Summum Pontificem contra PP. Basilianos a[nn]o 1747 porrecti // НМЛ. – Ркл-142. – С. 186–190. Опубл. у: *Narasiewicz M. Annales Ecclesiae Ruthenae, gratiam et communionem cum s. Sede Romana habentis, ritumque Graeco-Slavicum observantis, cum singulari respectu ad dioeceses ruthenas Leopoliensem, Premisliensem et Chelmensem.* – Leopoli, 1862. – P. 522–524.
- ³⁴ Acta S. C. de Propaganda Fide... – Vol. 4. – P. 55 (док. № 1199).
- ³⁵ Добрянскій А. Історія єпископовъ трехъ соединенныхъ епархій... – С. 21–24, 27–32; Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская лѣтопись... – С. 173, 178–179, 184–185.
- ³⁶ Audientiae Sanctissimi de rebus Ucrainae et Bielarussiae (1650–1850) / Ed. A. G. Welykyj. – Romae, 1963. – Vol. 1 (1658–1779). – P. 125–126 (док. № 100).
- ³⁷ Epistolae metropolitaram kioviensium catholicorum... – P. 357–358 (док. № 47).
- ³⁸ Задokumentовано присутність на соборі протопресвітерів з Балигородського, Бірецького, Біцького, Височанського, Городоцького, Добромилського, Дрогобицького, Жукотинського, Короснянського, Ліського, Мокрянського, Мостиського, Мушинського, Олещицького, Перемишльського, Порохницького, Старосамбірського, Старосільського, Стрийського, Сяніцького, Тарногородського, Яворівського, Ярославського та Яслівського намісництв (Григорій Лакота. Три синоди перемиські й епархіяльні постанови валявські в 17–19 ст. – Перемишль, 1939. – С. 59, 62–63. Див. також загальну оцінку цих постанов у: Григорій Лакота. Зібрані історичні праці / Вступ М. Мельник; зібрав й до друку підготував В. Пилипович. – Перемишль, 2003. – С. 125–127).
- ³⁹ У Балигородському, Біцькому, Височанському, Дрогобицькому, Любачівському, Мостиському, Мушинському, Перемишльському, Старосільському, Сяніцькому, Яворівському, Ярославському та Яслівському намісництвах (Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАІЛ). – Ф. 129. – Оп. 3. – Спр. 200. – Арк. 1–2; Ф. 159. – Оп. 9. – Спр. 1773. – Арк. 2–2 зв.; *Krochmal A. Akta wyznaniowe w zasobie Archiwum Państwowego w Przemyślu.* – Przemyśl, 1993. – S. 45–47).
- ⁴⁰ Добрянскій А. Історія єпископовъ трехъ соединенныхъ епархій... – С. 25.
- ⁴¹ Acta S. C. de Propaganda Fide... – Vol. 4. – P. 53 (док. № 1195).

- ⁴² Див. лист Шумлянського до кардинала Спінелло від 9 лютого 1760 р. у справі о. Теодора Височанського, колишнього випускника папської колегії оо. театинів у Львові: *Monumenta Ucrainae historica...* – Vol. 6. – P. 264–265 (док. № 175).
- ⁴³ *Litterae S. Congregationis de Propaganda Fide...* – Vol. 4. – P. 279 (док. № 1890–1892).
- ⁴⁴ *Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская летопись...* – С. 191–192.
- ⁴⁵ *Lorens B. Bractwa cerkiewne w eparchii przemyskiej w XVII i XVIII wieku.* – Rzeszów, 2005. – S. 76–77, 88.
- ⁴⁶ *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemysłu / Oprac. A. Kaszlej.* – Warszawa, 2011. – S. 211–214, 218, 223–224, 230; *Lorens B. Bractwa cerkiewne...* – S. 46–47, 57, 66–67, 97, 101–102, 108, 110–111, 151, 159, 180, 214.
- ⁴⁷ У листі до Онуфрія (Шумлянського) від 14 травня 1752 р. Львівський єпископ Лев (Шептицький) писав: “Ta clandestine promotion iako iest oczywistą wolney Elekcyi dotychczas praktykowanej stratą, tak nieochybnie za sobą ciągnie zgubę wszystkich Nas dyzhonor i w hierarchii niespokoy. Albowiem bardzo dobrze wiadomy iest JWM. Panu zelus Jmci x. Chełmskiemu erga ritum nostrum, który, że sam z urodzenia nauczył się także godzinek, dlatego mniey vigilat, aby w diecezji Jego juxta laudatum orientalis ecclesiae morem nabożeństwo odprawowało się, lecz po wielu mieyscach praktukuie się, że miasto jutrzni (a o Всенощномъ ani pytay) od godzinek zaczyna się” (цит. за: *Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская летопись...* – С. 191).
- ⁴⁸ *Malinowski M. Die Kirchen- und Staats-Satzungen bezüglich...* – S. 66.
- ⁴⁹ *Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская летопись...* – С. 233–234.
- ⁵⁰ *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia / Ed. A. G. Welykyj.* – Romae, 1954. – Vol. 2. – P. 125–126 (док. № 723).
- ⁵¹ *Epistolae metropolitaram kioviensium catholicorum...* – P. 306–307 (док. № 35), 309–332 (док. № 36).
- ⁵² *Supplicationes Ecclesiae Unitae...* – Vol. 3. – P. 184–185 (док. № 1060).
- ⁵³ *Добрянский А. История епископовъ трехъ соединенныхъ епархий...* – С. 26–27, 39.
- ⁵⁴ Барокові стемми і префації: Гербові вірші й присвяти перемиським владикам XVII–XVIII століть / Вступна стаття *Д. Пилиповича*; Зібрав і до друку підготував *В. Пилипович*. – Перемишль, 2012. – С. 54–55, 167–178, 309–321.
- ⁵⁵ *Григорій Лакота. Зібрані історичні праці...* – С. 44–45, 63.
- ⁵⁶ *Lorens B. Bractwa cerkiewne w eparchii przemyskiej w XVII i XVIII wieku.* – Rzeszów, 2005. – S. 213–214.
- ⁵⁷ *Григорій Лакота. Три синоди перемиські...* – С. 59, 62–63.
- ⁵⁸ *Григорій Лакота. Зібрані історичні праці...* – С. 63–64.
- ⁵⁹ *Monumenta Ucrainae historica / Collegit A. Šeptycyuj.* – Romae, 1968. – Vol. 6 (1729–1773). – P. 230–231 (док. № 155).
- ⁶⁰ НМЛ. – Ркл.-83. – Арк. 67 зв.–72 зв.; Ркл.-86. – Арк. 740–752 зв.
- ⁶¹ *Monumenta Ucrainae historica...* – Vol. 6. – P. 230–231 (док. № 155).
- ⁶² *Supplicationes Ecclesiae Unitae...* – Vol. 3. – P. 92–93 (док. № 967).
- ⁶³ Див. про це детальніше: *Скочиляс І. Брацлавський територіальний конфлікт 1747–1754 рр.: правові аргументи, еклезіальні й соціальні практики “впорядкування” географічного простору та історична пам’ять // Соціум.* – 2010. – Вип. 9. – С. 174–218.
- ⁶⁴ НМЛ. – Ркл.-86. – Арк. 742. Загальна характеристика дворічного адміністрування Онуфрія (Шумлянського) у Львівській єпархії представлена у: *Скочиляс І. Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус.* – Львів, 2010. – С. 641–644.
- ⁶⁵ *Epistolae metropolitaram kioviensium catholicorum...* – P. 265–270 (док. № 13).
- ⁶⁶ *Ibid.* – P. 305–306 (док. № 34). Див. також: *Malinowski M. Die Kirchen- und Staats-Satzungen bezüglich des griechisch-katholischen Ritus der Ruthenen in Galizien.* – Lemberg, 1861. – S. 125.
- ⁶⁷ *Epistolae metropolitaram kioviensium catholicorum...* – P. 389–394 (док. № 63).
- ⁶⁸ *Добрянский А. История епископовъ трехъ соединенныхъ епархий...* – С. 25–26, 34; *Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская летопись...* – С. 216–217.
- ⁶⁹ *Monumenta Ucrainae historica...* – Vol. 6. – P. 275–276 (док. № 179).
- ⁷⁰ Документ опубл. у: *Добрянский А. История епископовъ трехъ соединенныхъ епархий...* – С. 34–37; *Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская летопись...* – С. 231–234.
- ⁷¹ Це храми Благовіщення Пресвятої Богородиці, Пресвятої Тройці, Різдва Пресвятої Богородиці, Св. Миколая Чудотворця, Св. Михаїла Архангела, Св. Юрія Побідоносця та Успення Пресвятої Богородиці.
- ⁷² *Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская летопись...* – С. 233–234.
- ⁷³ *Катедральний у Перемишлі, Дерезицький, Добромільський, Крупецький, Лаврівський, Летнянський, Літнівський, Лішнянський, Святого Спаса, Смольницький, Топільницький, Улицький і Щеплотцький (Litterae basilianorum...* – Vol. 2. – P. 108–110 (док. № 267), 137–146 (док. № 278), 151–153, 160–161 (док. № 279), 183).
- ⁷⁴ *Петрушевичь А. С. Сводная галицко-русская летопись...* – С. 232–233.

⁷⁵ Найповніше ці твори охарактеризовано у блискучому збірнику, що містить критичний аналіз, археографічні публікації мовою оригіналу та переклади на сучасну українську всіх відомих панегіричних творів на честь Онуфрія (Шумлянського): Барокові стемми і префації... – С. 40–55, 59–62, 113–178, 227–321.

⁷⁶ Барокові стемми і префації... – С. 40–55.

⁷⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 3055. – Арк. 103.

⁷⁸ *Петрушевичь А. С.* Сводная галицко-русская лѣтопись... – С. 238–239; Шематизмъ всего клира греко-кат. епархій соединеныхъ перемышской, самбѣрской и сяноцкой на рѣкъ вѣдъ рожд. Хр. 1906. – Перемишль, 1905. – С. XXXI.

⁷⁹ Archiwum Państwowe w Przemyślu, Archiwum Biskupstwa Grecko-Katolickiego w Przemyślu (далі – APP, ABGK). – Sygn. 150.

⁸⁰ НМЛ. – Ркл-83. – Арк. 38 зв.

⁸¹ ЦДІАЛ. – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 3055. – Арк. 103.

⁸² Див. пастирське послання Лева (Шептицького) до унійного клиру Перемишльської епархії від 17 червня 1762 р.: ЦДІАЛ. – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 3055. – Арк. 16.

⁸³ Там само. – Ф. 201. – Оп. 46. – Спр. 1318.

⁸⁴ НМЛ. – Ркл-74. – Арк. 67 зв.–72 зв.

⁸⁵ APP, ABGK. – Sygn. 3–4, 13–16, 23, 26–27, 32, 35, 87–95. Див. також стислу характеристику цих матеріалів: *Krochmal A.* Akta wyznaniowe... – S. 56–58.

⁸⁶ Найповніший його опис наводить: “На першому варіанті [...] в овалному щиті, розміщеному на декоративному аркуші, символи гербу “Корчак”. Над щитом корона, над якою собака в чаші. По боках корони єпископські мітра та жезл. Все розміщене на мантиї, що виходить з капелюха із 12 китицями (по 6 з боків). Китиці розміщені на антїї по боках щита. На другому варіанті [...] щит 5-польовий. У першому овалному полі (щиті) “Корчак”, над щитом собака в чаші; в другому полі – “Радван” (церковна хоругва з трьома поясами та з хрестом); в третьому – “Корчак” із трьома страусиними пір’їнами; у четвертому полі – “Ліс” або “Данброва” (стріла з двома поперечинами), над ним грифон; у п’ятому полі – “Сас”. Щит поміщений на декоративному аркуші. Над щитом корона, по боках якої єпископські мітра та жезл. Все розміщене на мантиї, що виходить з капелюха із 12 китицями (по 6 з боків). Китиці розміщені на мантиї по боках щита” (цит. за: *Хаварівський У.* Герби Львівських владик в унії з Римом (1667–2007). – Тернопіль, 2008. – С. 22). Див. також: Барокові стемми і префації... – С. 18–21; Брама святого Івана: Перемишльська барокова епітафія / Супров. статті й упоряд. *В. і Д. Пилиповичів.* – Перемишль, 2005. – С. 94–95.

⁸⁷ “Na świecie Józef, drugi Onufry w zakonie,
Tego Samborska zasług ozdobiła skronie
Mitra w czwartym czterdziestym tysiąc siedmset roku
Przemyski i Sanocki z Boskiego wyroku
We trzech Diecezjach Biskup ogłoszony
W tysiąc siedmset czterdziestym ósmym wywyższony
Na tę godność day Boże iak w naydłuższe wieki
Niech dla zysku Herbowe złotem płyną rzeki” (опубл. у: Брама святого Івана... – С. 59, 95–96).

⁸⁸ *Пилипович В.* До історії колекції портретів перемишльських владик // *Його ж.* Культурна територія: Статті і матеріали до інтелектуальної історії Надсяння. – Перемишль, 2011. – С. 113–122. Портрет Онуфрія (Шумлянського) опубл. у: Барокові стемми і префації... – Між с. 112 і 113; Брама святого Івана... – С. 58.

⁸⁹ Див. про це докладніше: *Жеплинська О.* Галерея портретів духовенства Львівської духовної семінарії Святого Духа в збірці Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького // *Літопис Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького.* – Львів, 2012. – № 9. – С. 116–121; *Її ж.* Колекція давнього портретного малярства кінця XVII – XVIII століть Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького // *Апологет: Матеріали V Міжнародної наукової конференції, м. Львів, 23–24 листопада 2012 р. “Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво”.* – Львів, 2012. – С. 123–124.

⁹⁰ *Gietza J.* Antyminy władków przemyskich w Muzeum greckokatolickiej archieparchii przemysko-warszawskiej // *Бюлетень Львівського філіалу Національного науково-дослідного реставраційного центру України.* – Львів, 2007. – № 9. – С. 81–82.

⁹¹ Мистецький відділ Музею Українського католицького університету ім. Климентія Папи у Римі. – Інв. № 2712 (репродуковано у: *Сидор О.* Патріярх Йосиф Сліпий і мистецтво. – К.; Рим, 2012. – С. 334); НМЛ. – Відділ графіки. – Гд-140.

⁹² Григорій Лакота. Зібрані історичні праці... – С. 41.

Студії

* * *

Ігор Скочиляс (Львів): Йосиф-Онуфрій Шумлянський (перед 1706 р. – † 19.IV.1762), угорницький ігумен та унійний єпископ перемишльський

У статті здійснено спробу реконструкції біографії угорницького ігумена і перемишльського унійного єпископа Йосифа-Онуфрія Шумлянського (перед 1706–1762). Будучи одним із представників регіональних шляхетських еліт на українських землях ранньомодерного часу, владику провадив активну пастирську діяльність та реформаційні ініціативи – заходи, спрямовані на внутрішню консолідацію і модернізацію духовенства Перемишльської єпархії, та уніфікацію правових, організаційних, матеріальних і обрядових засад діяльності церковних братств. Культурні-освітні ініціативи єпископа полягали насамперед у збереженні східнохристиянської ідентичності русинів.

Ключові слова: Йосиф-Онуфрій Шумлянський, шляхта, угорницький ігумен, перемишльський єпископ.

* * *

Ihor Skochylyas (Lviv): Joseph-Onuphry Shumlyanskyi (before 1706 – † 19.IV.1762), the Uhornyky Hegumen and Peremyshl Uniate Bishop

The article is an attempt to reconstruct the biography of the Uhornyky hegumen and Peremyshl Uniate Bishop Joseph-Onuphry Shumlyanskyi (before 1706–1762). As one of the representatives of the regional nobility on the Ukrainian lands of early modern period, Bishop was the active reformer and shepherd. His activity contributed to internal consolidation and modernization of the clergy of the Peremyshl Eparchy. Also he contributed to unify the legal, organizational, material and ritual activity of the church confraternities. In the cultural and educational sphere his aspiration were directed to preserve the eastern Christianity identity of the Ruthenians.

Key words: Joseph-Onuphry Shumlyanskyi, nobility, the Uhornyky hegumen, Peremyshl Uniate Bishop.